

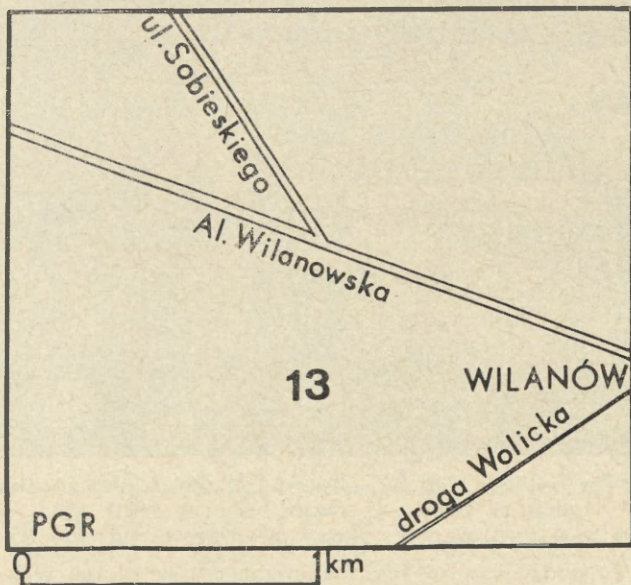
Wczesne średniowiecze

HANNA MŁYNARCZYK

BADANIA WCZESNOŚREDNIOWIECZNEJ OSADY WARSZAWA-WILANÓW, STAN. 13 „PASIEKA”, W LATACH 1976-1978

W latach 1976-1978 przeprowadzone zostały przez Pracownię Archeologiczno-Konserwatorską PP PKZ O/Warszawa pod kierownictwem autorki prace wykopaliskowe na stanowisku Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Pasieka”¹. Stanowisko odkryto w czasie badań powierzchniowych, w ramach prac związanych ze zdjęciem archeologicznym Polski w roku 1975².

Występujący dość licznie materiał powierzchniowy w postaci fragmentów ceramiki i przepalonych kamieni granitowych oraz fakt, że stanowisko znajduje

Ryc. 1. Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Pasieka”. Położenie stanowiska

Situation of the site

Rys. H. Młynarczyk

¹ Badania archeologiczne przeprowadzone zostały na zlecenie Konserwatora Zabytków m. st. Warszawy. Uczestniczyła w nich mgr Urszula Perlikowska-Puszkarska oraz studenci Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

² Badania prowadziła mgr Maria Kulisiewicz z PAK PP PKZ O/Warszawa.

się na gruntach ornych, co w znacznej mierze przyczyniło się do jego niszczenia, spowodowały podjęcie badań wykopaliskowych. Istotnym argumentem było datowanie materiałów pochodzących z badań powierzchniowych na XI-XII w., co mogło się przyczynić do lepszego poznania dość ubogo poświadczonego osadnictwa z tego okresu terenów dzisiejszej Warszawy.

W literaturze przedmiotu kilkakrotnie podnoszono konieczność przeprowadzenia systematycznych badań dotyczących osadnictwa wczesnośredniowiecznego na obszarze współczesnej Warszawy, wymieniając przy tej okazji również Wilanów, znany przede wszystkim z odkrytego i przebadanego wcześniej cmentarzyska szkieletowego datowanego na XIII-XIV w.³

Stanowisko położone jest na lewobrzeżnej terasie zalewowej Wisły, na niewielkim piaszczystym wzniesieniu, około 700 m od skrzyżowania ul. Sobieskiego z Al. Wilanowską (ryc. 1). Wykopy założono na terenie, gdzie stwierdzono wyraźne ślady niszczenia obiektów w postaci znacznych ilości dużych fragmentów

Ryc. 2. Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Pasieka”. Widok ogólny na stanowisko z południa na północ w trakcie badań w roku 1976

Strzałka pokazuje lokalizację dalszych wykopów. Na horyzoncie osiedle Warszawa-Wilanów

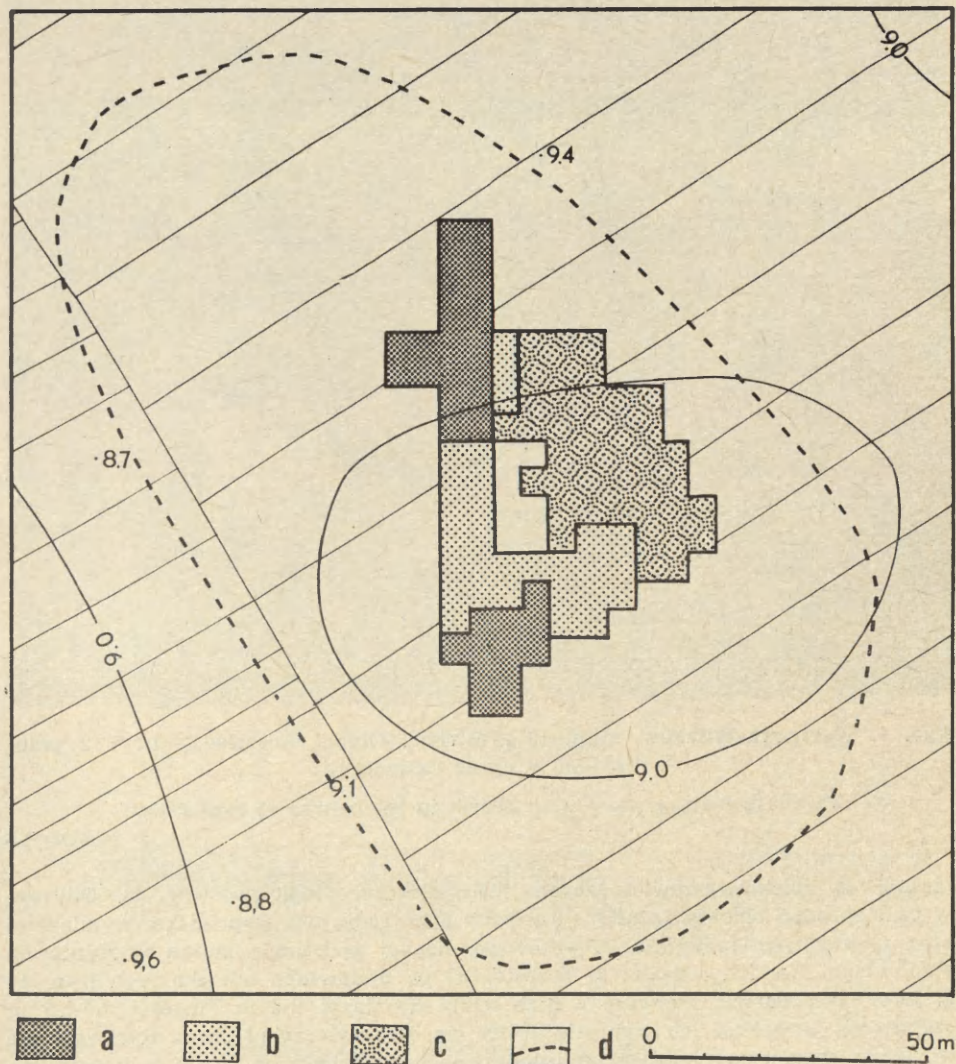
General south to north view of the site in the course of the 1976 investigations
The arrow indicates the location of further trenches. In the background, the Warszawa-Wilanów housing estate

Fot. H. Młynarczyk

³ L. Kunicka, T. Piętka, *Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Warszawie-Wilanowie*, WA, t. 23: 1956, z. 4, s. 356-362; B. Gierlach, *Cmentarzysko w Warszawie-Wilanowie w świetle badań 1961 r.*, WA, t. 31: 1965, z. 1, s. 68-74; T. Dunin-Wąsowicz, *Uwagi w sprawie osadnictwa wczesnośredniowiecznego na obszarze dzisiejszej Warszawy*, „Rocznik Warszawski”, t. 9: 1969, s. 13 i 27-29; tam dalsza literatura.

ceramiki, przepalonych kamieni granitowych oraz uchwytnych smug spalenizny. Kolejno zakładane wykopy o powierzchni 5×5 m, rozszerzane w miarę pojawiania się obiektów, obejmowały najwyższe części niewielkiego piaszczystego wzniesienia (ryc. 2).

W latach 1976-1978 przebadano obszar o powierzchni 24 arów. Wyeksplorowano

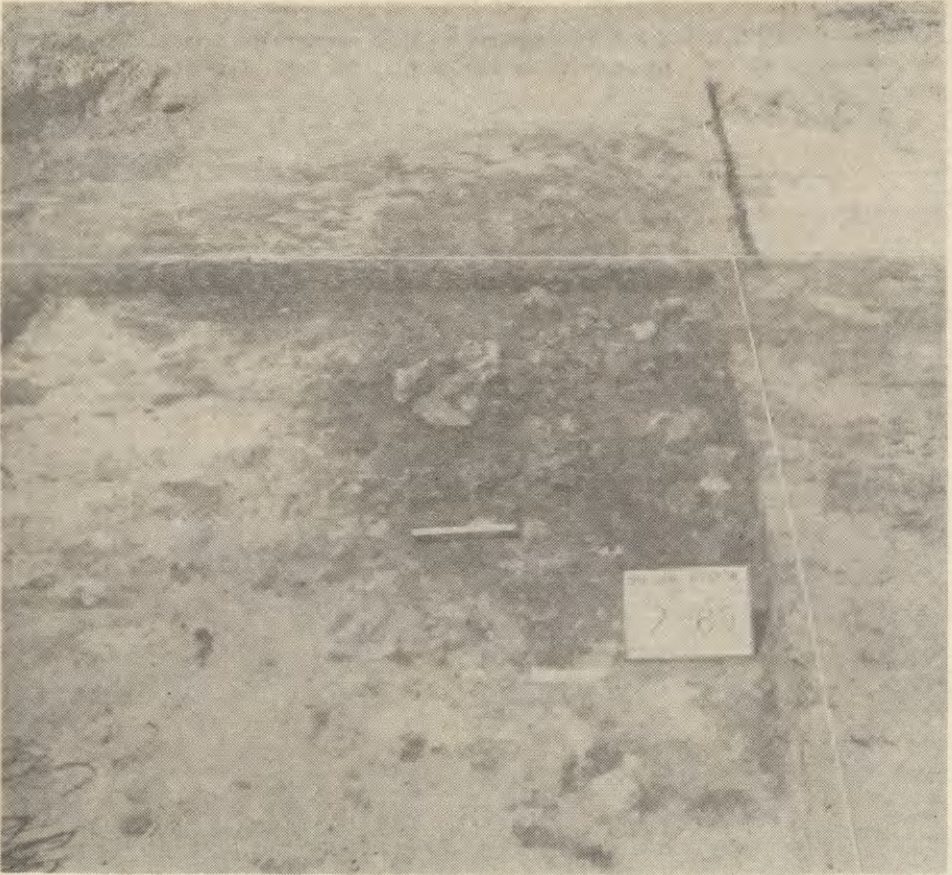

Ryc. 3. Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Pasięka”. Rozmieszczenie wykopów w poszczególnych sezonach badań w stosunku do siatki pól:

a — badania 1976 r.; b — badania 1977 r.; c — badania 1978 r.; d — zasięg występowania materiału powierzchniowego wg szczegółowej inwentaryzacji z wiosny 1978 r.

Distribution of excavation trenches in particular seasons in relation to the grid:
a — investigations of 1976; b — investigations of 1977; c — investigations of 1978; d — extent of the incidence of surface material according to a detailed survey made in spring of 1978

Rys. H. Młynarczyk

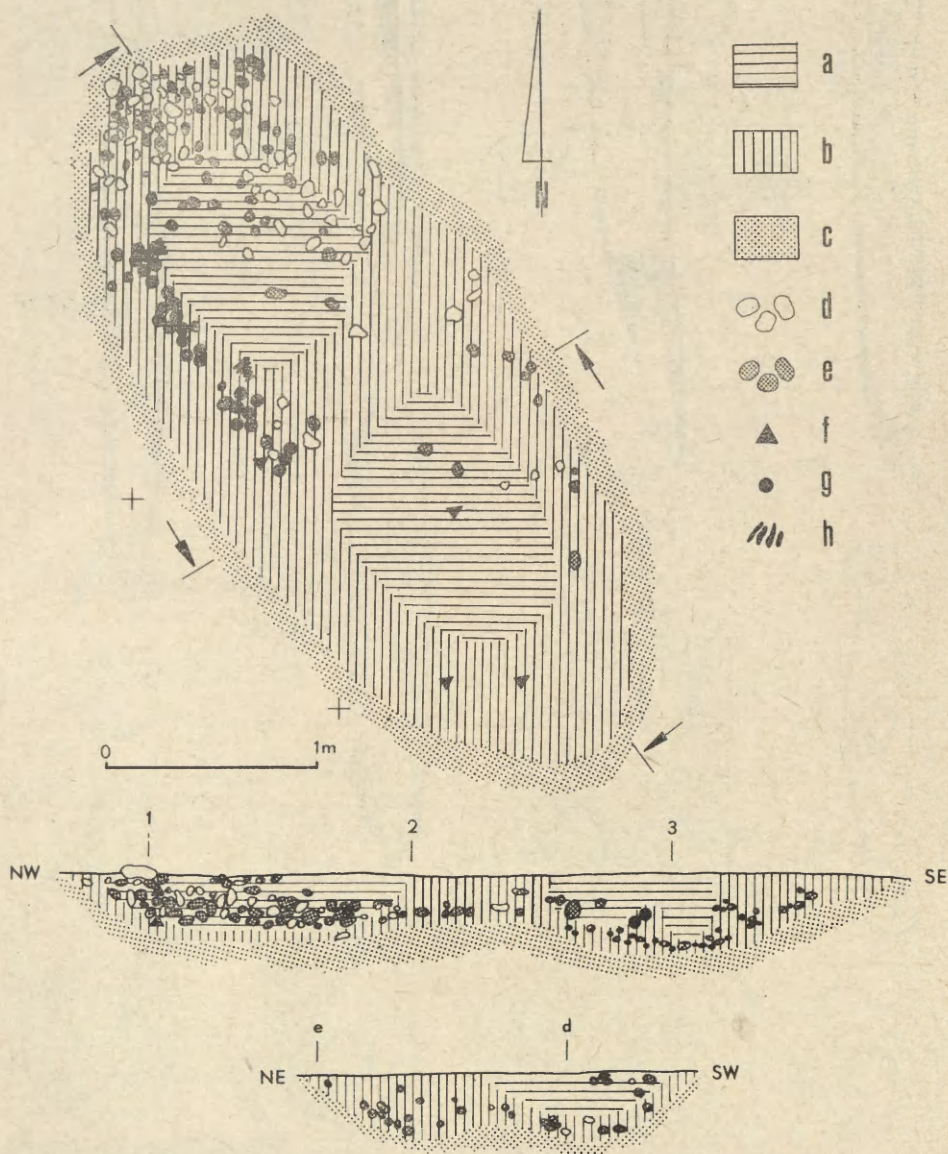
Ryc. 4. Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Pasieka”. Obiekt mieszkalny nr 7 z paleniskiem w czasie eksploracji

Dwelling feature no. 7 with hearth in the course of exploration

Fot. H. Młynarczyk

łącznie 40 obiektów, zawierających materiał archeologiczny (ryc. 3). Odkryte w czasie badań obiekty różniły się między sobą rodzajem wypełnienia, wymiarami oraz charakterem materiału zabytkowego. Na tej podstawie można wyróżnić na stanowisku dwa ich rodzaje: 1. pozostałości po budowlach mieszkalnych (ryc. 4), 2. jamy gospodarcze. Pierwsze z nich miały wymiary: 2-5 m długości, 1,5-2,5 m szerokości. Głębokość ich wynosiła 40-100 cm od powierzchni ziemi. Rysowały się w żółtym calcowym piasku jako intensywne brunatnoczarne owale o wypełnisku ze spalenizną i licznymi węglami drzewnymi oraz koncentracją przepalonych kamieni granitowych tworzących paleniska, zwykle w części SE lub NW obiektu. W profilach były nieckowate, również ze spalenizną i intensywnym brunatnoczarnym wypełniskiem (ryc. 5). Wzdłuż krawędzi kilku obiektów stwierdzono obecność słupów i palików. Pochodziły z nich duże ilości ceramiki, polepy, przęśliki gliniane i z łupku wołyńskiego (ryc. 6 l-n), kościane szydła (ryc. 6 a-c), nity (ryc. 6 h), fragment grzebienia (ryc. 6 g), noże żelazne (ryc. 6 d, j), paciorki (ryc. 6 k). Towarzyszyły im znaczne ilości kości zwierzęcych i łusek rybich. Do grupy tej można zaliczyć 15 obiektów.

Pozostałe 25 obiektów to jamy gospodarcze. Najczęściej były one koliste lub rzadziej owalne rysujące się w żółtym calcu brunatnym lub brunatnoszarym wypełniskiem, z niewielką ilością węgla drzewnych, fragmentów ceramiki i kości

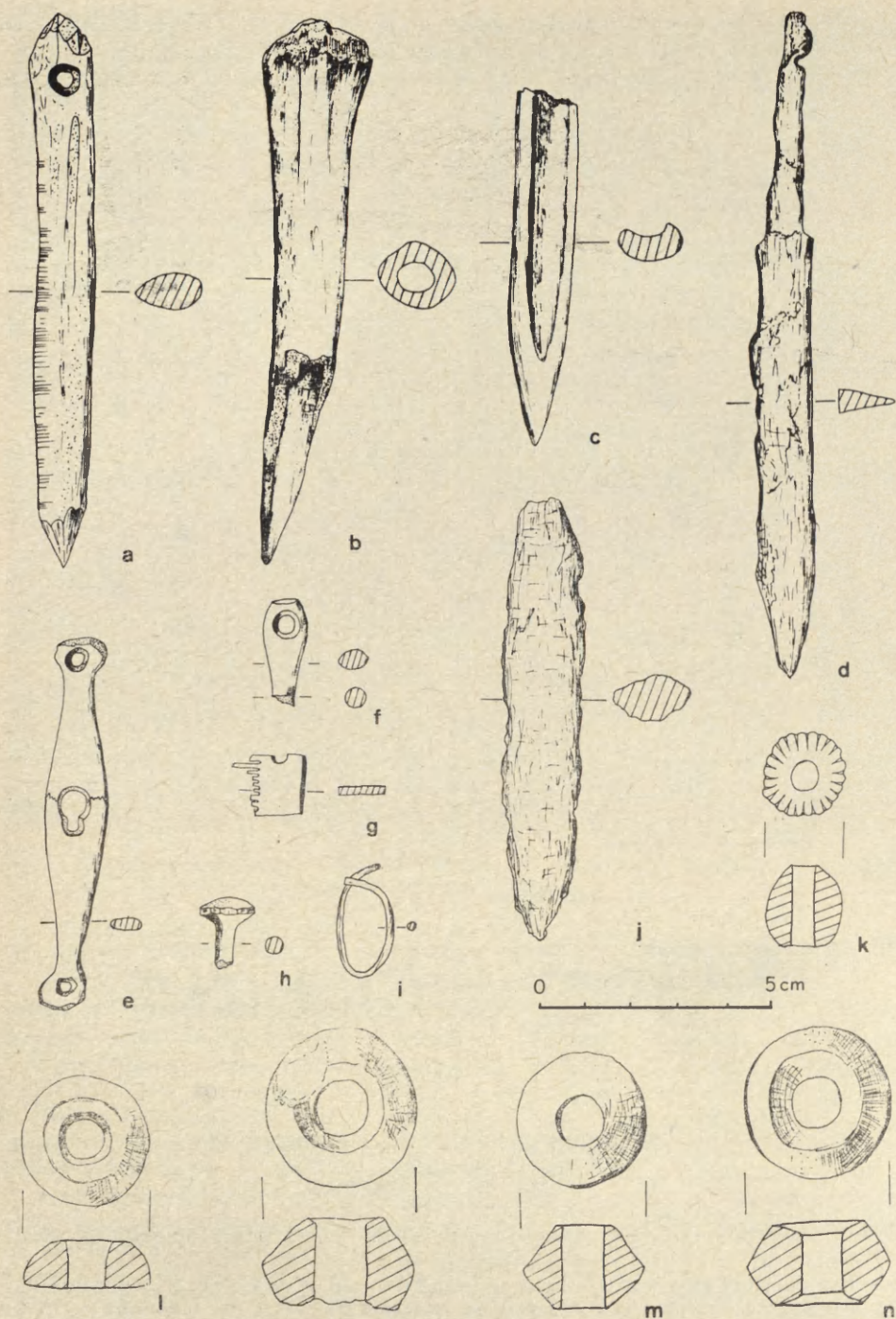
Ryc. 5. Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Pasięka”. Plan i profil obiektu mieszkalnego nr 3:

a — jasnobrunatna warstwa; b — brunatnoczarna warstwa ze spalenizną; c — piasek calcowy; d — kamienie granitowe; e — przepalone kamienie granitowe; f — fragmenty ceramiki; g — polepa; h — węgle drzewne

Plan and section of dwelling feature no. 3:

a — light brown layer; b — brown-red layer with traces of fire; c — primary sand; d — granite stones; e — burnt granite stones; f — potsherds; g — daub; h — charcoal

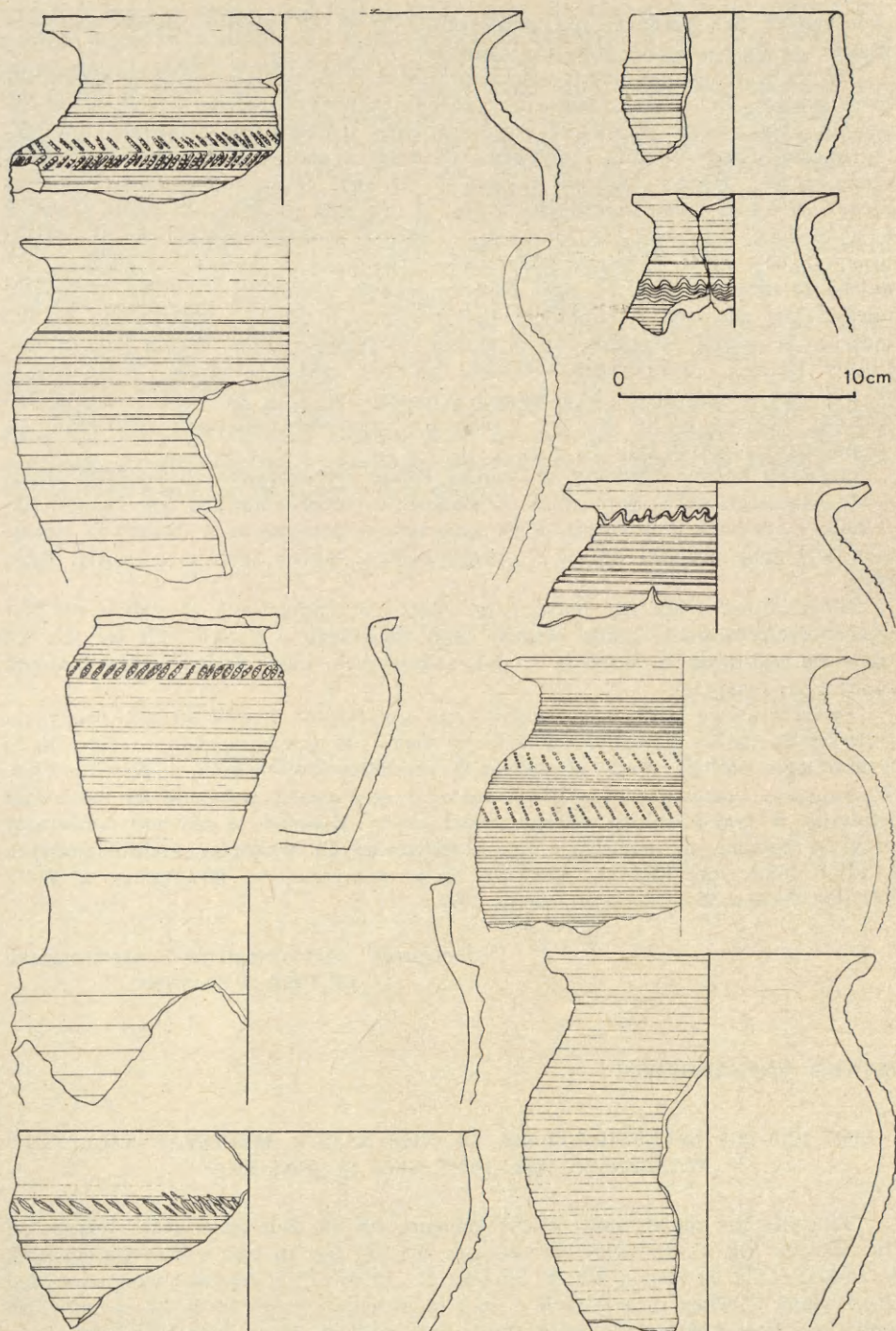
Rys. H. Młynarczyk

Ryc. 6. Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Pasieka”. Zabytki kościane, rogowe, gliniane, kamienne i żelazne z obiektów

Objects of bone, horn, clay, stone and iron, found in the features

Rys. H. Młynarczyk

Ryc. 7. Warszawa-Wilanów, stan. 13 „Paseka”. Wybór materiału ceramicznego z obiektów

Selection of pottery found in the features

<http://rcin.org.pl>

Rys. H. Młynarczyk

zwierzęcych. Ich średnica nie przekraczała 2 m. W profilu rzadko posiadały kształt niecki, najczęściej były nieregularne.

W materiale ceramicznym uderza przede wszystkim dość wyraźna jednolitość form naczyń. Zachowane fragmenty pochodzą z naczyń ręcznie lepionych, a następnie obtaczanych. Wykonane zostały z gliny zawierającej domieszkę średnio- i gruboziarnistego tłucznia i wypalone na kolor brunatnoszary w różnych odcieniach, czasem ceglasty. Ścianki naczyń nie są zbyt grube i miewają się w granicach od 0,4 do 1 cm. Dominująca forma to naczynia profilowane, często esowate, o wychylonej na zewnątrz krawędzi, o brzegu zaokrąglonym, częściej ściętym prosto bądź skośnie. Niekiedy widoczny jest wręb na pokrywkę. Największa wydętość brzuśca przypada na ogół powyżej połowy wysokości naczynia. Większość naczyń jest zdobiona ornamentem linii prostych o różnej częstotliwości w połączeniu z liniami falistymi lub ornamentem stempelkowym. Wśród naczyń wystąpiły formy z cylindryczną szyjką, czasami ornamentowaną, przechodzącą w brzusek z wyraźnym brzdowym ornamentem. Dna są lekko wklęsłe lub wklęsłe, rzadziej proste, lepione i obtaczane, czasami zagładzane. Wykonano je na podsypce z piasku (ryc. 7).

Materiał kostny uzyskany w wyniku badań archeologicznych poddany został analizie zoologicznej⁴. Najliczniej na stanowisku reprezentowana jest świnia, następnie owca-koza oraz bydło. Poza zwierzętami domowymi w badanych obiektach wystąpiły szczątki kostne zwierząt dzikich, takich jak: jelen, sarna, dzik, bóbr.

Materiał archeologiczny potwierdza wstępne przypuszczenia, że stanowisko jest wczesnośredniowieczną osadą otwartą typu wiejskiego z XI/XII-XIII w., jak się zdaje na podstawie uzyskanych źródeł materialnych, bez wyraźnie wyodrębnionej funkcji produkcyjnej.

Dotychczasowe badania wykopaliskowe pozwalają określić kształt osady na zbliżony do owalu. Natomiast w dalszym ciągu nie uzyskano pełnych danych do wyznaczenia zasięgu osady w kierunku południowo-wschodnim i południowym. Występujący powierzchniowo liczny materiał ceramiczny wskazuje na możliwość istnienia w tym kierunku dalszej części osady. Kwestię tę powinny rozwiązać przyszłe badania na podstawie tak zlokalizowanych wykopów archeologicznych i zdjęć lotniczych, których pierwszą serię wykonano we współpracy z WAT i IHKM PAN w Warszawie w sezonie 1977 r.

*Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
PP PKZ O/Warszawa*

HANNA MŁYNARCZYK

THE 1976-1978 INVESTIGATIONS OF THE EARLY MEDIEVAL VILLAGE WARSZAWA-WILANÓW, SITE 13 „PASIEKA”

The site lies on a small sandy eminence on the left flood plain terrace of the Vistula (fig. 1). In 1976-1978 an area of 2400 sq. m was explored revealing 40 features (fig. 3) among which remains of 15 dwelling features were recorded (figs. 4 and 5). They ranged from 2 to 5 m in length, from 1.5 to 2.5 m in width and were from 0.40 to 1 m deep. Their oval outlines intensively brown-black in

⁴ Analizy wykonała dr Alicja Lasota-Moskalewska z PAK PP PKZ O/Warszawa.

colour stood out against the yellow sand. Their fill contained burnt matter, numerous pieces of charcoal and traces of hearths represented by concentrations of burnt granite stones usually placed in the SE or NW part of the feature. Along the edges of some features the presence of posts and stakes was detected. The features have yielded large amounts of pottery, daub, spindle-whorls of clay or Volhynian slate, bone awls, rivets, fragments of a comb, iron knives, beads and large quantities of animal bones and fish scales. The remaining features were domestic pits, usually circular and occasionally oval in shape, up to 2 m across, with brown or brown-grey fill.

Uncovered sherds come from pots made of clay with addition of broken stone and shaped by hand on a potter's wheel. They have walls 0.4 to 1 cm thick and are brown-grey or brick-red in colour (figs. 6 and 7).

The analysis of animal bones has shown that swine was numerically dominant, followed by sheep/goat and cattle. Remains of deer, roe-deer, wild boar and beaver were also recorded.

The site under discussion is an unfortified early medieval village dating from the 11th/12th to 13th century, with no distinct economic function. The excavations conducted until now have allowed us to define the shape of the village (near-oval) and its hypothetical extent.

